

групи, в якій він навчається, але й обрати правильний шлях подальшого творчого саморозвитку, звільнившись від дії руйнівних факторів, наприклад, «синдрому навченої професійної безпорадності».

Висновки з проведеного дослідження. Отже, проведене дослідження підтвердило необхідність оновлення підходів мотивації студентів до творчої діяльності, саморозвитку та самоактуалізації під час виконання навчальних та практичних завдань. Головними у цій діяльності мають стати (за В.М. Лізинським) принципи: розуміти, вивчати, допомагати, дотриматись їх дає змогу використання творчих завдань, що пропонуються студентам. Ця технологія стає запорукою формування у майбутніх вихователів стимулу для самовираження у процесі творчого пошуку. Індивідуальне мотивування – вид надання студенту адресної допомоги, що виступає стимулом до самостійної дослідно-пошукової діяльності, роблячи майбутнього

освітянина успішним, готовим до постійного самовдосконалення, творчого саморозвитку та самоактуалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання [Монографія] / Г.В. Беленька. – К.: Світлич, 2006. – 304 с.: іл.
2. Дошкільна освіта : словник-довідник : понад 1 000 термінів, понять та назв / упор. К.Л. Крутий, О.О. Фунтікова. – Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. – 324 с.
3. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О.І. Мармаза. – Харків: Вид. група «Основа», 2004. – 240 с. (Серія «Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 11–12 (23–24)).
4. Маслікова І.В. Моніторингова система освітнього менеджменту / І.В. Маслікова. – Харків: Вид. група «Основа», 2005. – 144 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 10 (34)).
5. Словник методиста: Методичний посібник / Укладач Волканова В.В. – К. 2008. – 192 с. – (Серія «Словники»).

УДК 378

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Боса В.П., старший викладач кафедри романської філології
та порівняльно-типологічного мовознавства
Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті представлено результати проектування та експертного оцінювання системи педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін. Встановлено зміст понять «умова», «педагогічна умова» та «педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін». Означено методи проектування педагогічних умов та представлено результати такого проектування методом експертного оцінювання.

Ключові слова: педагогічні умови, мовленнєва компетентність, вивчення фахових дисциплін, експертне оцінювання.

В статье представлены результаты проектирования и экспертной оценки системы педагогических условий формирования речевой компетентности будущих учителей иностранных языков в процессе изучения специальных дисциплин. Установлено содержание понятий «условие», «педагогическое условие» и «педагогические условия формирования речевой компетентности будущих учителей иностранных языков в процессе изучения специальных дисциплин». Отмечены методы проектирования педагогических условий, и представлены результаты такого проектирования методом экспертной оценки.

Ключевые слова: педагогические условия, речевая компетентность, изучение специальных дисциплин, экспертная оценка.

Bosa V.P. SUBMISSION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF LINGUISTIC COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES IN THE PROCESS IN THE STUDY OF PROFESSIONAL DISCIPLINES

The article presents the results of designing and expert assessment of the system of pedagogical conditions for the formation of the language competence of future teachers of foreign languages in the process of studying

professional disciplines. The content of the concepts “condition”, “pedagogical conditions” and “pedagogical conditions of formation of speech competence of future teachers of foreign languages in the process of studying professional disciplines” is established. The methods of designing pedagogical conditions are described and the results of such designing are presented by expert estimation method.

Key words: *pedagogical conditions, speech competence, studying of professional disciplines, expert evaluation.*

Постановка проблеми. Дослідження процесу формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін передбачає аналіз умов ефективності його здійснення.

Категорія «умови» у літературі відображає універсальність відношень між об'єктами, що визначають один одного; саме умови утворюють середовище, сприятливе для виникнення й розвитку певних явищ, систем, процесів. Тобто дослідження процесу формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін передбачає аналіз умов як зовнішніх обставин виникнення й реалізації результатів фахової підготовки у термінах «мовленнєвої компетентності». Актуальність дослідження визначається практичними потребами забезпечення сукупності умов, що лінійно корелюватимуть із результатами вивчення фахових дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значуща методологічна роль педагогічних умов зумовила значний обсяг наукових досліджень щодо їх сутності та змісту. Зокрема, педагогічні умови у науково-методичній літературі розглядаються як:

- сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, прийомів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на розв'язання педагогічних завдань (О. Назарова [6], А. Найн [7]);
- педагогічні обставини, що сприяють або протидіють прояву педагогічних закономірностей (Ю. Бабанський [2, с. 80]);
- сукупність взаємопов'язаних факторів, необхідних для забезпечення цілеспрямованого виховного й освітнього процесу (Є. Ганін [3], Н. Тверезовська [11]);
- обставини, від яких залежить і завдяки яким відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців (Л. Загребельна [4]).

Таким чином, загальні теоретичні підходи щодо сутності педагогічних умов як методологічної категорії дослідження є достатньо розробленими. Водночас, специфічні умови підвищення ефективності певних освітніх процесів не є універсальними та потребують вивчення й обґрунтування.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в обґрунтуванні системи педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі «умова» розглядається як філософська категорія, що забезпечує перехід можливостей у дійсність, тобто умова відображає відношення між предметом дослідження та факторами, що зумовлюють його виникнення й існування [1, с. 178]. Відповідно, педагогічну умову можна розглядати як проекцію філософського змісту на площину освіти – як обставину, що визначає виникнення та існування педагогічних процесів навчання, виховання, формування, розвитку. Тобто визначення педагогічних умов дає змогу окреслити наявність функціональної залежності результатів педагогічних процесів від системи порівняно контрольованих компонентів освітнього простору.

Розглядаючи педагогічні умови як чинники досягнення освітніх цілей, дослідники поділяють їх на зовнішні (організаційні, об'єктивні) та внутрішні (психологічні, суб'єктивні) [8]. Слушною вважаємо думку В. Сластьоніна, що саме фіксація педагогічних умов дає змогу забезпечити єдність суб'єктивного й об'єктивного у предметі дослідження [10].

Отже, педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін ми визначаємо як сукупність цілеспрямованих, спеціально створених обставин досліджуваного процесу вивчення фахових дисциплін, спрямованих на зростання рівня мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов з урахуванням об'єктивних закономірностей педагогічних процесів та суб'єктивних особливостей суб'єктів освітнього простору.

Проведений аналіз літератури свідчить, що проектування системи педагогічних умов організації освітніх процесів здійснюється різними шляхами – як результати теоретичного аналізу проблеми дослідження й структури досліджуваного процесу; як узагальнення власного педагогічного

досвіду діяльності у сфері дослідження; як висновки експертного оцінювання фахівцями чинників ефективності досліджуваного процесу; як статистично оброблені оцінки факторного аналізу опитування суб'єктів освіти; як наслідки опрацювання емпіричного досвіду діяльності фокус-груп, круглих столів, семінарів тощо. Серед зазначених методів ми обрали експертне оцінювання фахівцями умов формування мовленнєвої компетентності як дослідницький метод, який володіє сукупністю переваг. Зокрема, експертне оцінювання застосовується з метою реалізації пілотажних досліджень, спрямованих на уточнення гіпотез і завдань наукових розробок, обґрунтування факторів і умов педагогічних впливів; проекту-

вання прогнозів розвитку предмету дослідження [9].

Експертне оцінювання – це якісний та/або кількісний метод емпіричного пізнання, що полягає в оцінці групою експертів певних характеристик проблеми дослідження. Компетентність експертів, які беруть участь у дослідженні, характеризується критеріями: досвід діяльності, визнання, наукова активність, освіченість [5]. Відповідно, до участі у експертному оцінюванні нами було запрошено 26 науково-педагогічних працівників ВНЗ, що здійснюють професійну підготовку майбутніх учителів іноземних мов (див. програму експерименту). Досвід науково-педагогічної діяльності експертів становить не менше 10 років,

Таблиця 1

Результати експертного оцінювання педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов

№	Педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності	Коефіцієнт значущості
1	Поглиблене, більш ґрунтовне і тривале вивчення тем, навчальні завдання з яких викликають у студентів труднощі	0,43
2	Моніторинг індивідуальних недоліків в усному та письмовому мовленні та їх усунення	0,65
3	Застосування одержаних знань для вирішення життєвих і професійних ситуацій	0,54
4	Зосередження уваги на культурі мовлення студентів з урахуванням вимог мови, що вивчається	0,39
5	<i>Стимулювання інтересу молоді до вдосконалення власного мовлення</i>	0,74
6	Урізноманітнення форм і методів навчання майбутніх учителів іноземних мов	0,38
7	Застосування компетентнісного підходу до оновлення змісту іншомовної освіти та її результатів	0,34
8	Реалізація принципу фундаментальності у процесі теоретичної та практичної підготовки майбутніх вчителів	0,36
9	Відображення у змісті освіти сучасних соціальних перетворень в економіці, культурі, політиці, тощо.	0,42
10	Упровадження поетапної та цілеспрямованої технології формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземної мови	0,49
11	Реалізація лінгвокультурного підходу до вивчення фахових дисциплін	0,43
12	Застосування комунікативного підходу до організації навчання майбутніх учителів іноземної мови	0,46
13	<i>Введення у систему навчальних і виробничих практик студентів комунікативних завдань</i>	0,61
14	Забезпечення оволодіння студентами специфікою педагогічного спілкування	0,38
15	<i>Створення сприятливого комунікативного середовища під час вивчення фахових дисциплін</i>	0,74
16	Застосування інформаційно-комунікативних технологій у процесі вивчення фахових дисциплін	0,42
17	Організація наукової діяльності студентів у процесі вивчення фахових дисциплін	0,39
18	Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів у сфері усного та писемного мовлення	0,47
19	Насичення змісту фахової підготовки майбутніх учителів соціально-психологічними знаннями й уміннями	0,36
20	Забезпечення навчальної мобільності майбутніх учителів іноземної мови	0,35

вони є кандидатами і докторами наук, користуються авторитетом серед колег і студентів.

Анкета експертного оцінювання педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін відповідає коміркам таблиці 1. Вона містить перелік із 20 потенційних умов формування мовленнєвої компетентності досліджуваних, які експертам необхідно оцінити за рівнем ефективності, ґрунтуючись на досвіді фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов. За результатами експертного оцінювання розраховується коефіцієнт

значущості умови $K = \frac{\sum_{i=1}^{20} k_i}{\sum_{j=1}^{26} \sum_{i=1}^{20} k_{ij}}$, де k_{ij} – оцінка

j -м експертом i -ої умови, 26 – кількість експертів; 20 – кількість потенційних умов. Результати експертного оцінювання подано у табл. 1.

Одержані результати оцінювання дають змогу виділити систему значущих педагогічних умов, що визначають ефективність процесу формування мовленнєвої компетентності у процесі вивчення фахових дисциплін (коефіцієнт значущості більше 0,5). Згідно з одержаними даними, такими умовами є:

1) моніторинг індивідуальних недоліків в усному та письмовому мовленні та їх усунення;

2) стимулювання інтересу молоді до вдосконалення власного мовлення;

3) введення у систему навчальних і виробничих практик студентів комунікативних завдань;

4) створення сприятливого комунікативного середовища при вивченні фахових дисциплін;

Висновки з проведеного дослідження. Спроектвані педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення фахових дисциплін характеризуються системністю (є взаємодоповнювальними та такими, що акумулюють підсилення освітнього впливу), науковістю (відповідають сучасним теоретико-педагогічним підходам до організації навчання – компетентністному, діалогічному, аксіологічному, діяльнісному), обґрунтованістю (сформовані відповідно

до досвіду достатньої кількості експертів у викладанні фахових дисциплін).

Перспективи подальших досліджень полягають у наповненні зазначених умов педагогічним змістом черед добір методів їх забезпечення у процесі викладання фахових дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апресян Р.Г. Этика: энциклопедический словарь / Р.Г. Апресян, А.А. Гусейнов. – М.: Гардарики, 2002. – 389 с.
2. Бабанский Ю.К. Интенсификация процесса обучения / Ю.К. Бабанский. – М.: Знания, 1987. – С. 80.
3. Ганин Е.А. Педагогические условия использования современных информационных и коммуникационных технологий для самообразования будущих учителей / Е.А. Ганин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ito.edu.ru/2003/VII/VII-0-1673.html>.
4. Загребельна Л.В. Педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів у економічних навчальних закладах // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фіхівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць / Л.В. Загребельна; [редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.]. – Київ-Вінниця: Планер, 2005. – Вип. 8. – 547 с.
5. Методологія експертного оцінювання : [конспект лекцій] / [уклад. : В.П. Новосад, Р.Г. Селіверстов]. – К. : НАДУ, 2008. – 48 с.
6. Назарова О.Л. Новые информационные технологии в управлении качеством образовательного процесса в колледже / О.Л. Назарова // Информатика и образование. – 2003. – № 11. – С. 79–84.
7. Найн А.Я. Инновации в образовании [монография] / А.Я. Найн. – Челябинск: ИПР МО РФ, 1998. – 288 с.
8. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : [навч. посіб.] / [А.М. Алексюк, А.А. Аюризанайн, П.І. Підкасистий та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
9. Павлик Н.П. Зміст і програма експертного оцінювання ролі неформальної освіти у фаховій підготовці майбутніх соціальних педагогів / Н.П. Павлик // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2016. – Випуск 1(83) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/21944/1/19.pdf>.
10. Сластенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию / В. А. Сластенин, Г. И. Чижакова : [учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений]. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.
11. Тверезовська Н. Стуність та зміст поняття «Педагогічні умови» / Н. Тверезовська, Л. Філіппова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/19146-sutnist-ta-zmist-ponyattya-pedagogichni-umovi.html>.